

Toplumsal Cinsiyet, Çatışma ve Barış^{1*}

Dyan Mazurana ve Keith Proctor



Bu metnin çevirisi Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Derneği Türkiye Temsilciliği'nin katkıları ile yapılmıştır.

DEMOS Araştırma Merkezi tarafından yürütülen www.kadinlarinbarismucadelesi.com kütüphane çalışması için çevrilmiştir.

Bu yazıda yer alan görüşler tamamıyla yazara aittir; FES Derneği Türkiye Temsilciliği'nin görüşlerini temsil etmez.

Çeviri: Esin Gülsen

Toplumsal Cinsiyet, Militarizm Ve Silahlı Çatışmada Mobilizasyon

Bu bölümün analitik amacı; silahlı çatışmaları, özellikle de silahlı güçler ve grupları oluşturmak ve sürdürmek için gereken militarize edilmiş ve cinsiyetlendirilmiş kimlikleri, bilinçliliği ve eylemleri oluşturmak ve mobilize etmek üzere gösterilen birbiriyle uyumlu çabaları ve iktidarın bu çabalarda nasıl ustalıkla kullanıldığını ele almaktır.

Militarizasyon konusunda dünyanın önde gelen bilim insanlarından biri olan Cynthia Enloe, militarizmi, “bir şeyin, bir kurum olarak ordu veya militarist kriterler tarafından kontrol edilmeye, bunlara bağımlı olmaya veya değerini bunlardan almaya başladığı aşamalı süreç” olarak tanımlar.¹ Enloe gündelik amaçların, eylemlerin ve anlamların nasıl militarize edildiği konusuna ve militarizmin geniş kapsamlı, olumsuz sonuçlarına dikkat çekmesiyle tanınmaktadır. Toplumun

¹ Mazurana, Dyan ve Proctor, K. (2013). “Gender, Conflict and Peace”. Occasional Paper, World Peace Foundation, Massachusetts: Tufts University.

* Bu metin üç bölüm halinde yayınlanacak makalenin ikinci bölümüdür.

herhangi bir kesimini militarize etmenin (ve militarize edilmiş şekilde tutmanın) çok fazla güç ve çaba gerektirdiğini göstermiştir. Uzun yıllardır süren feminist araştırmaların gösterdiği gibi, militarizasyon büyük ölçüde cinsiyetçidir.ⁱⁱ

Enloe'nun açıklamasını güçlendiren bir şekilde, Dyan Mazurana'nın çalışması, herhangi bir ulusun, ayaklanmanın ve bunları destekleyen toplulukların militarizasyonunun, büyük ölçüde, iktidarın cinsiyetçi işleyişi yoluyla ortaya çıktığını gösterir.ⁱⁱⁱ Mazurana hem devletin silahlı güçlerinin hem de isyancı grupların, kısmen iktidarın bu cinsiyetçi işleyişi yoluyla yeni otorite, refah, koruma ve meşruiyet biçimleri yarattıklarını öne sürer. Bu nedenle, silahlı güçlerin ve grupların erkeklik ve kadınlıkla ilişkisi asla basit bir konu değildir.

Ulusların ve devlet dışı silahlı grupların (DDSG'ler) liderleri, yeni erkek üyelerin devşirildiği bir toplumun belli kesimlerinin militarize edilmesi bakımından, bu erkekleri, kendi ailelerinin ve kültürlerinin cesur koruyucuları olduklarına inanmaya teşvik etmenin önemini farkındadır. Bu durumda, bu liderler, erkek üyelerinin hizmetini, onların, diğer savaşçıların, ailelerinin, sevdiklerinin ve topluluklarının gözünde erkekçe görünme arzusunu olumlayan bir şekilde dikkatlice şekillendirir. Savaş güvenilirlik, acı çekme, zorluk, dayanıklılık, kararlılık ve korkusuzlukla ilgili eril kavramları güçlendirir. Belli kadın kimliği nosyonları ve erkek/kadın ilişkileri bu kavramları yeniden ileri sürmek ve bunların ulus veya DDSG'ler ile bunları destekleyen topluluklar içerisindeki değerini artırmak için temel önemdedir. Bunun yanı sıra, bazı DDSG'ler silahlı bir gruba katılmayı düşünen erkeklerin, kız kardeşlerinin de katıldığını görürlerse daha fazla motive olacağına inanabilir. Bu anlayışa göre, kadınların gruba katılması durumunda, sadece en zayıf düşmüş erkekler buna karşı çıkacaktır.

Militarizasyon, aynı zamanda, hem devlet silahlı güçlerinin hem de DDSG'lerin bel bağladığı kadınlara ve kız çocuklarına da cazip gelmek zorundadır. Bu yüzden, bu gruplar eşitlik, özgürleşme, kişinin değerinin artması, ciddiye alınma, elit, saygı duyulan bir güç içerisinde faaliyet gösterme ve kişinin kendisini (sıklıkla cinsiyetçi olan) geçmiş günahlar için affettirmesi fırsatı vadeder. Bazı devlet silahlı güçlerinde

ve DDSG'lerde, kadınlar ve onlar kadar olmasa da yaşı büyük kız çocukları hem gruba malzeme ve emek desteği sağlama konusunda önemli roller oynarlar, hem de kadın olarak, grupların gücünün ve kararlılığının derinliğini sembolize ederler (örneğin, bu kadınlar, geleneksel rollerini ve ailelerini "bırakırlar" ve silahlı güçlere veya hareketlere katılırlar). Kadınlar, aynı zamanda, grupların meşruiyet ve dolayısıyla iktidar üzerindeki iddialarını sürdürmelerinde de özel olarak önemli hale gelebilir. Kadınların ve kız çocuklarının devlet silahlı güçlerine veya DDSG'lere katılması -özellikle kadınlar ve kız çocukları, belki de tabiatı gereği erilleştirilmiş (ve böylece idealleştirilmiş) bir görev olarak savaşta kamusal roller üstlendiği için- erkek liderlerin, esas olarak erkeklerden oluşan güçlerinin arasında oluşmasına katkıda buldukları kırılgan erkekliğin dengesini bozmamak için ihtiyatlı davranmak zorunda oldukları anlamına gelir. Kadınların ve kız çocuklarının nasıl ve hangi rollerde buldukları, devletin silahlı güçleri ile DDSG'ler arasında ve bunların kendi içindeki güç mücadelesine dair alanlar ve tartışmalardır.

Devlet silahlı güçleri ile DDSG'lerin destek ve üye kazanma konusunda dayandıkları toplulukları militarize etme çabaları, silahlı güç veya grup içerisinde erkeklik ve kadınlığın inşa edilme biçimiyle güçlendirilebilir ya da zayıflatılabilir. Toplumsal cinsiyet, bu topluluklar içerisinde özel olarak militarize edilmek zorundadır. Her türlü deneyimin -tehlike, hayal kırıklığı, sıkıntı, özgürleşme, umutsuzluk ve kararlılık- erkek ve kadın üyelerin katılımını teşvik etmek için militarize edilmesi gereklidir. Silahlı grupların, genç insanları kendilerine çekmek için cinsiyetlendirmesi ve militarize etmesi gereken en önemli deneyimlerden ikisi, belki de genç kadınların ve erkeklerin aşığılanma ve adaletsizlik deneyimleridir.^{iv}

Silahlı Güçler ve Grupların İçindeki Kadınlar ve Kız Çocukları

Enloe'nun son otuz yıldır yazdıkları, devlet ordularının ve silahlı grupların, kendi güçlerini sürdürmek ve savaşmak için kadınlara nasıl bel bağladıklarını açıkça gösterir.^v Kadınların silahlı çatışmaya katılımının en eski örneklerinden bazıları Keltler ile antik Romalılardan gelir. Kız çocuklarının çatışmalara aktif katılımıyla ilgili tarihsel anlatılar ise en azından 5. yüzyıla kadar uzanır.^{vi}

Kadınların ve kız çocuklarının savaflara katılmak ve onları desteklemek üzere mobilize edilme biçimleri dâhil (yukarıda tartışıldığı gibi), son yıllarda çatışmaların nasıl ve neden yaşandığı konusunda önemli değişimler oldu. İsyancı gruplar pek çok farklı nedenle ayaklanır. Her bir savaşın spesifik bir bağlamı ve tarihselliği olmasına karşın, genel olarak, Latin Amerika'da 1960'lardan bugüne dek yürütölen savaşların pek çoğu, sağcı politikacılar (ve onların siyasetleri) ile onların iktidarda kalmasına ve sivil hakları yok etmesine yardım eden ordulara karşı tabandan, halk ayaklanmaları olarak başladı. Bu zaman dilimi boyunca, Latin Amerika'daki savaşların hepsinde, kadınlar ve kız çocukları, sağcı devletlerin şiddetine meydan okumak için silahlanan gruplar içerisinde önemli roller oynadı.^{vii} 1960'lardan 1990'lara kadar, Afrika'daki halklar kolonyal güçler ile onların yerel vekillerine karşı bağımsızlık savaşı verdi ve bunların hepsinde kadınlar ve kız çocukları aktif bir şekilde yer aldı.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, süper güçlerin desteğine dayanan bazı isyancı gruplar finansman kaynaklarının tükendiğini gördü. Bunlar, çatışmadan vazgeçmek yerine, yeni refah ve himaye sistemleri inşa etmek ve sürdürmek, bunun yanı sıra, faaliyetlerini finanse etmek (hatta genişletmek) için odak noktalarını doğal kaynakların çıkarılmasına ve "gölge ekonomilerin" yaratılmasına kaydırıldı.^{viii} Bu, 1990'larda ve 21. yüzyılda Afrika, Orta Asya ve Kolombiya'da yaşanan savaşların genelinde görülür. Bu örneklerin hepsinde, kadınlar ve kız çocukları silahlı muhalefet gruplarının mobilizasyonu, sürdürölmesi ve becerileri açısından merkezi önemdeydi ve militarize olmuş grupların desteklenmesinde çeşitli roller benimsemişlerdi. Örneğin, Irak'ta ve daha az ölçüde Afganistan'da yakın zamanda yaşanan savaşlarda, kadınlar ve kız çocukları işgalci güçlere karşı savaşmak için harekete geçtiler.

Bu, olağanüstü bir şey değildir. Son yirmi yıl boyunca, on binlerce kadın ve kız çocuğu, 59 ölkede, silahlı mücadelelere katılan silahlı muhalefet gruplarının üyesi olmuştur (bakınız Tablo 7.1).

Tablo 7.1 1990-2013 arasında Silahlı Muhalefet Grupları İçindeki Kadınlar ve Kız Çocukları				
Afrika	Güney ve Kuzey Amerika	Asya	Avrupa	Orta Doğu
Cezayir	Kolombiya	Afganistan	Fransa	Irak
Angola	El Salvador	Kamboçya	İrlanda (Kuzey)	İran
Burundi	Guatemala	Hindistan	Makedonya	İsrail
Orta Afrika Cumhuriyeti	Haiti	Endonezya	Karadağ	Ürdün
Çad	Honduras	Myanmar	Rusya	Lübnan
Fildişi Sahili	Meksika	Nepal	Sırbistan	Suriye
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Nikaragua	Pakistan	İspanya	Türkiye
Eritre	Peru	Papua Yeni Gine	Eski Yugoslavya	Yemen
Etiyopya		Filipinler		
Liberya		Sri Lanka		
Libya		Tayland		
Moritanya		Doğu Timor		
Fas		Özbekistan		
Mozambik				
Ruanda				
Sierra Leone				
Somali				
Güney Afrika				
Sudan				
Sierra Leone				
Uganda				
Zimbabve				

Ayaklanmaların kendi amaçları ve gündemleri olmasına karşın, kadınlar ve kız çocukları pek çok nedenle silahlı çatışmaya katılırlar. Bazıları isteyerek katılır, bazıları kendilerini koruyacak ve geçimini sağlayacak başka bir seçenek olmadığına inandıkları zaman katılır. Kimileri ise kandırılır veya katılmaya zorlanır. Pek çok durumda, kadınlar ve kız çocukları, korunma, kin duygusu veya politik ideoloji dâhil bir dizi nedenden dolayı katılmaya karar verirler. Devlet güçleri ile hâkim elitlerin elindeki şiddet ve adaletsizlik, bunun yanı sıra güvenlik eksikliği ve hayatları için kaygı duyma durumu da kadınların ve kız çocuklarının silahlı gruplara katılmasında öncelikli nedenler arasındadır. Devlet güçlerinin uyguladığı cinsel şiddet ise bir başka genel nedendir. Gıdaya, barınmaya ve eğitime erişim; intikam duygusu, zorla evlilikten veya kötü muameleye maruz kalınan aile ilişkilerinden kaçmak gibi ekonomik ve toplumsal faktörler de kadınların ve kız çocuklarının silahlı gruplara

katılmasına katkıda bulunabilir. Bununla birlikte, bazı durumlarda kadınların ve kız çocuklarının ayaklanmalara katılımı bir tercih değildir. Son zamanlarda yaşanan ve mevcut silahlı çatışmalarda, kadınlar ve kız çocukları kaçırılmış veya gruba katılmaya zorlanmıştır. Kadınlar ve kız çocukları çeşitli nedenlerle kaçırlır; en önemlisi, bazı silahlı muhalefet gruplarının halk desteğinden yoksun olması ve kaçırılan kadınlar ile kız çocuklarının, bu silahlı grupları işler halde tutmak için hayati görevleri yerine getirmeleridir.^{ix} Silahlı bir muhalefet grubuna katılmak veya bunun bir parçası olmak kolayca alınan bir karar değildir. Bir kadın veya kız çocuğu bir kez grubun içine girdiğinde, çatışma devam ederken ayrılmasına izin verilmesi neredeyse tamamen ihtimal dışıdır.

Kadınların ve kız çocuklarının silahlı gruplardaki rolleri değişkenlik gösterir. Bu gruplardaki kadın ve kız çocuklarının büyük çoğunluğu, yemek pişirme, giysileri yıkama, taşıyıcılık, su ve yakacak odun toplama, yağmalama gibi işleri yaparlar. Kadınların diğer rolleri, bunlarla sınırlı olmamak üzere kadın komutanları, cephe hattı savaşçıları, casusları, istihbarat görevlilerini, silah satıcılarını, kuryeleri, gruba üye kazananları ve politik stratejistleri kapsar. Silahlı muhalefet gruplarının içindeki kadınlar ve kız çocukları için roller arasında net bir ayrım nadiren bulunur. Tek bir kişi çeşitli görevleri yerine getirebilir. Bununla birlikte, neredeyse hepsi askeri eğitim alır ve pek çoğu çatışmaya katılır. Son olarak, silahlı grupların içinde yer alan kadınlardan ve kız çocuklarından sıklıkla “seks kölesi” olarak bahsedilmesine rağmen, bu tarz bir sınıflandırma, son 20 yılda, sadece çok az sayıdaki isyancı grup içindeki bazı kadınlar için geçerli olabilir.^x

Ateşkese ve barış anlaşmasına varıldığında, silahlı gruplarla bağlantılı olan kadınlar ve kız çocukları, devletin resmi silahsızlanma, terhis ve yeniden entegrasyon programlarından tekrar tekrar dışlanırlar (ve kendilerini dışlarlar). Pek çok kadın ve kız çocuğu, aileleri ve toplulukları tarafından damgalanma ve dışlanma korkusuyla isyancı güçlere bulaştıklarının bilinmesini istemez. Çoğu durumda, kadınlar ve kız çocukları, türlü zorluklarla yüz yüze kaldıkları sivil topluluklara “kendi kendilerini terhis ederek” geri dönerler.^{xi}

Sonuç olarak, bir ayaklanma hareketini yaratmak ve sürdürmek için gerekli olan bilinci, kimlikleri inşa ve mobilize etmek üzere gösterilmesi gereken birbiriyle uyumlu çabaları ve iktidarın bu çabalarda nasıl ustalıkla kullanıldığını hafife alma gibi bir eğilimimiz var. Devlet güçlerinin ve silahlı muhalefet gruplarının cinsiyete dayalı, feminist bir analizi, bu gruplar ile bu grupların destek için bel bağladığı topluluklar içinde iktidarın nerelerde rol oynadığını açığa çıkarmaya katkıda bulunabilir. Şunu da bilmek gerekir ki, kadınlar ve kız çocuklarının (hem grubun hem de toplulukların içinde) silahlı güçler ile grupların ihtiyaç duyduğu görevleri yerine getirmek için etkin bir şekilde kontrol edilemediği bir durumda, erkeklerin katılımının sağlanıp sağlanamayacağı tartışmalı bir konudur.

Daha Fazla Araştırma Gerektiren Alanlar

WPF'nin (Dünya Barış Vakfı) "Yeni Savaşlar Yeni Barış" konulu seminerinde yakın zamanda işaret ettiği gibi, devletin zayıflığı, elitler tarafından ele geçirilmesi, açgözlülük ve kindarlıkla ilgili teoriler savaşın nedenlerini ve yöntemlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir, ancak ülke içi farklılıkları açıklamayabilir. WPF'ye göre, "silahlı aktörlerin gerekçelerini, çıkarlarını ve motivasyonlarını anlamamak, tamamlanmayan veya başarısız barış müzakerelerine sebep olur ve daha sonraki barış inşası çabalarına zarar verebilir."^{xii} Hem erkeklerin hem kadınların gerekçelerini, çıkarlarını ve motivasyonlarını anlama konusunda bir toplumsal cinsiyet analizi bize yardımcı olabilir. Bu tür bir analiz, ayaklanmaların erkekleri ve kadınları nasıl ve neden kullandığını ve bunun zaman içerisinde nasıl değiştiğini takip etmeye; bunların üye kazanma stratejileri ve topluluk içi etkileşimleriyle ilgili toplumsal cinsiyete dayalı bir anlayış edinmeye; son on yılda isyancı gruplar içindeki kadınlar ve kız çocuklarının gerçekleştirdiği artan kamusal şiddet eylemlerini anlamaya; kadınların ve kız çocuklarının bilerek (toplumun gözünden) uzak tutulduğu silahlı grupları araştırmaya ve bu bulguların yansımalarını bir dizi önemli sonuç dâhilinde (silahsızlanma, terhis ve yeniden entegrasyondan yeniden yapılanmaya, barış anlaşmalarına, devlet inşasına kadar) anlamaya yardım edebilir.

TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDETSİZ HAREKETLER

Şiddetsiz hareketler, siyaset ve çatışma hakkındaki mevcut düşünce için yaşamsal bir kaynak olmuştur ve bulgular, şiddetin işe yararlığı hakkındaki pek çok geleneksel varsayıma meydan okumuştur. Gene Sharp, şiddetsiz direnişi, “çatışmayı şiddet kullanımı veya tehdidi olmaksızın, toplumsal, psikolojik, ekonomik ve siyasi araçlarla sürdürmek için kullanılan, sivillere dayalı bir yöntemdir. İhmal suretiyle yapılan eylemleri, icra edilen fiilleri veya bunların birleşimini içerir” şeklinde tanımlar.^{xiii} Popüler inanışın aksine akademik literatür, artan bir şekilde, politik hedeflerin elde edilmesinde pasif direniş stratejisinin şiddetten daha etkili olduğunu savunmaktadır. Stephan ve Chenoweth tarafından analiz edilen verilere göre, 1900 ila 2006 yılları arasında, şiddetsiz kampanyalar politik hedeflerini gerçekleştirmede yüzde 53 oranında başarıyla, şiddet içeren kampanyaların başarı oranı sadece yüzde 26 olmuştur.^{xiv} Yazarlara göre şiddetsizlik bir politik strateji olarak başarılıdır çünkü i) şiddetsiz yöntemler yerel ve uluslararası meşruluğu artırır, bunun sonucunda daha geniş destek ve katılım gerçekleşir ve ii) şiddetsiz hareketlere yönelik rejim şiddetinin, özellikle sadakatin rejimden (mesela bürokratlar veya güvenlik personeli) muhalefet hareketine kayması durumunda, rejimin aleyhine dönmesi daha olasıdır.^{xv}

Bu bulgular, çatışmalı siyasetin toplumsal cinsiyet yönünden yapılacak bir analizini canlandırmak açısından önemlidir. Bu makalenin açık bir şekilde dile getirdiği gibi, bir stratejik seçim olarak şiddet, kısmen cinsiyetçi kimlikler, kurumlar, sistemler ile semboller üzerine kuruludur ve bunların manipüle edilmesiyle sürdürülür. Erkekler, “savaş alanındaki” koruyucular olarak konumlanırlar. Bu alan, her zaman coğrafik olarak olmasa da hayali olarak, tam aksine pasif, zayıf ve Pettman’ın terimleriyle “depolitize” kadınlar ve çocuklarla dolu, evden ayrı bir alandır.^{xvi} Femenilik, meşrulaştırıcı ikon olarak anne arketipi aracılığıyla barışçıl olarak kavramsallaştırılır. Akademik literatürde (bir kısım feminist literatür dâhil) ilgi görmüş olan kadınsı pasiflik nosyonlarına son 30-40 yıldır meydan okunmaktadır. Ev, savaş alanından gerçekten ayrı değildir: Erkeklerin eşleri ve anneler kocalarını

ve oğullarını savaşa gitmeye teşvik ederler ve buna imkân sağlarlar. Ayrıca, kadınlar ve kız çocukları basit bir şekilde pasif olarak eve kapanıp kalmazlar ve savaş alanında erkeklere katılabilirler. Bununla birlikte, kadınlar ve kız çocukları savaşçı rolü üstlendiklerinde -genel anlamda- ne cinsel iş bölümünü sona erdirdiler ne de ciddi bir şekilde askeri kurumları “kadınlaştırmak” için harekete geçtiler. Buna rağmen, toplumsal cinsiyet rolleri ve ideolojileri, yalnızca şiddetin nasıl uygulandığı değil, aynı zamanda grupların ne zaman ve neden şiddetsiz politik eylemleri tercih ettikleri konusunda bize hayati bilgiler verir.

Toplumsal cinsiyet ve şiddetsizlik üzerine giderek büyüyen bir literatür bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet analizleri militarizasyon, çatışma ve savaş sırasında uygulanan şiddet türleri ile savaş sonrası dönemleri ele alma araçları hakkındaki çalışmalara giderek daha fazla ilham verdiği için, toplumsal cinsiyet, aynı zamanda, politik mücadelenin şiddetsiz yöntemlerinin nasıl ve ne zaman kullanıldığına dair de eleştirel bir merceğe sağlar. Şiddet ve şiddetsizlik arasındaki seçim; hedeflerin, ideolojinin ve içinde bulunulan ortamın bir sonucudur. Geleneksel olarak, bir örgütün şiddet veya barışçıl gösteriye karşı duruşu çeşitli atıfların (din veya radikal solculuk gibi) bir çıktısı, kin siyasetinin bağlamsal bir sonucu veya değişik faktörlerin bir karışımı olarak görülür. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet tarihsel olarak, politik direniş gruplarının kendilerini nasıl ortaya koyduklarına ille de katkıda bulunması gerekmeyen ayrı bir analitik kategori olarak ele alınmıştır. Fakat bu durum değişiyor. Giderek artan ölçüde, toplumsal cinsiyet düzenlemesi ve ideolojisinin, siyasal şiddet ve pasif direnişi açıklamada önemli, belki de kritik bir rol oynadığı görülüyor.

Son on beş yıl içinde, bir dizi çalışma toplumsal cinsiyet ve pasif direniş konusunda bazı temel bulgular sunmuştur. Örneğin, toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı toplumların şiddet kullanma ihtimali daha düşüktür ve kadınların yönetime katılması daha iyi ekonomik planlama ile daha düşük yolsuzluk düzeyleri sağlayabilir.^{xvii} Dahası, bir dizi akademik çalışma, kadınların siyasal hayata dâhil edilmesinin daha düşük düzeylerde siyasal şiddetle sonuçlandığını belirtir.^{xviii} Bu,

patriarkal değerlerin militarizme ve Şiddetin bir politik araç olarak kabul edilmesine katkıda bulunduğunu savunan, Enloe ve diğerleri tarafından yapılan önceki çalışmalarla uyumludur.

Buna karşın, açık olmak gerekirse, kadınların basit bir Şekilde politik veya silahlı hareketlere katılması veya bunların içinde ye olarak görev alması yeterli değildir, nk onlar da militarizm riskine açıktır. Örneğin, Holt, İsrail'e karşı özgürlük mücadelesi içinde aktif katılımcılar olarak Filistinli kadınların, kadınları korunmasız, korumaya muhtaç ve dolayısıyla sembolik -bu nedenle ister istemez yardımcı- bir statüde gören eril bir Filistin milliyetçiliğiyle sınırlandırılmış olduğunu ortaya koyar.^{xix} Diğer bir deyişle, kadınlar Filistinlilerin mücadelesinde aktif bir rol oynamasına karşın, üstlendikleri roller erkeklerinkinden farklıdır ve toplumsal cinsiyete dayalı güç dengesizliklerini sürdürme eğilimindedir. Filistin örneğinin de açık bir Şekilde ortaya koyduğu gibi, kadınların bir politik harekete katılması kendi başına Őiddeti sınırlayan bir Şey gibi görünmemektedir.

Bilakis, alışmalar kritik faktörün, bir grubun toplumsal cinsiyet kapsamının genişletilmesiyle ilgili ideolojisi, örneğin kadınların siyasal hayattaki rolünün artırılmasının savunulması olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgunun, politik olarak aktif olan grupların kompozisyonu ve stratejileri ile bunların Şiddetli veya Şiddetsiz eylemleri kullanmasının daha iyi anlaşılması açısından önemli yansımaları vardır. Victor Asal ve meslektaşları, Orta Doğu'daki politik örgütlere ve toplumsal cinsiyet ideolojilerinin bunların Şiddetsiz gösteriler düzenleme eğilimlerine (Şiddet içeren veya karma stratejilerin benimsenmesine karşı olarak) etkisine odaklanarak bu türden önemli bir çalışma sunmuştur. 24 yıla yayılan ve 104 etno-politik rgt kapsayan verileri inceleyen Asal vd., toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı bir ideolojinin örgütün Şiddete bulaşması ihtimalini azaltırken, Şiddetsiz stratejiler ve işlerle ilgilenmesini daha muhtemel hale getirdiğini ortaya koyar.^{xx} Asal ve diğerlerinin bulgularının Orta Doğu dışında ne ölçüde uygulanabileceği daha fazla araştırma gerektirmektedir. Daha genel olarak, toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcılığın -ve dışlayıcılığın- rolü ve toplumsal cinsiyet ideolojisinin politik

örgütlerin diğer iç veya dış özellikleriyle etkileşme derecesi üzerine yapılacak daha ayrıntılı çalışmalar gelecekteki incelemeler için faydalı bir yol sunabilir.

Bu etkileyici bulgulara rağmen, şiddetsiz bütün hareketlerin toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı olduğu varsayımına kapılmamalıyız. Bu durum her zaman böyle işlemeyebilir. Örneğin, kadınların ulusal özgürlük mücadelelerine katılımı başından beri -kadınların, erkek meslektaşlarıyla barış zamanından daha eşit, saygın bir ortaklık kurduğu- toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcılığın bir örneği olarak görünmesine karşın, gerçeklik çoğu zaman daha belirsizdir. Şiddetsiz hareketler, tarihsel olarak, kadınları, hareketin erkek liderleri için itaatkâr veya vasıfsız rollerde konumlandıran cinsel iş bölümünü tekrarlama eğiliminde olmuştur.^{xxi}

Bu ilişkinin –şiddet içermeyen politik eylem ve toplumsal cinsiyet ideolojisi arasındaki- bariz belirsizliği kendisini patriyarkal rejimlerin farklı kadın aktivist türlerine karşı verdiği tepkiler yoluyla da ortaya koyar. Doğu Timor özgürlük mücadelesinde toplumsal cinsiyet ve şiddetsizlik ile ilgili çalışmasında Christine Mason, kadınların büyük bir çoğunlukla şiddet içeren protestolardansa şiddetsiz protestolara katılma eğiliminde olduğunu ve bu kadınların, devlet görevlileri tarafından, cinsel aşağılama ve taciz dâhil cinsiyete özgü misillemelerle karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ilginç bir şekilde, Katolik Kilisesi'yle bağlantılı olan, şiddete başvurmeyen kadın direnişçiler –örneğin rahibeler ve rahibe adayları- neredeyse hiçbir zaman daha seküler olan, şiddete başvurmeyen kadın direnişçilerle aynı oranda zarar görmemiştir. Neden? Mason, bunun nedeninin, kısmen, Katolik kadın direnişçilerin rejim ve onun askerleri açısından daha az tehlikeli olarak algılanması olduğunu öne sürer. Kadınlar, Doğu Timor Katolik Kilisesi'nin örgütlenmesi açısından merkezi bir yerde durmalarına ve önemli şiddetsizlik savunucuları olmalarına rağmen, Mason, Kilise'nin “aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini destekleyerek kadınları dolaylı olarak haklarından mahrum ettiğini” yazar.^{xxii} Kilise, kadınların yarattığı cinsel tehlike -kadınların bir şekilde erkeksi gücü zayıflattığı yönünde bir kültürler arası motif- hakkında eski inançları tekrarlamış ve bu nedenle kadınları sterilize etmek üzere onları

kapatmaya girişmiştir. Diğer bir deyişle, Kilise, tehdidi gözle görülür şekilde daha az tehlikeli hale getirme görevini üstlenmiştir. Mason'a göre, "kadınlar, Endonezya işgaline karşı şiddete başvurmayan direnişçiler olarak 'Tanrı'nın kadınları' gibi güçlü ve saygıdeğer olabilir veya erkek savaşçıların cinsel açıdan kirletilmesi yoluyla savaşçı güç açısından bir tehlike arz edebilirlerdi."^{xxiii} Kilise'nin kadınları, devletin talancılığına direnmekle birlikte, Doğu Timor toplumunun "kapsayıcı partiyarcal kalıbına" uyuyorlardı ve bu yüzden, yıkıcı olsa bile devlet açısından daha kabul edilebilir durumlardı.

Toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı bir ideoloji şiddet içeren eğilimlerle savaşmaya hizmet ederken, diğer taraftan şiddet, toplumsal cinsiyet açısından dışlamayı teşvik etme eğilimindedir. Holt'a göre, uzun bir dönem boyunca uygulanan rutin ve sistematik şiddetli çatışma, kadınları, devletin geleceğini belirleme konusunda dezavantajlı bir konuma yerleştirir. Bu yüzden, şiddet içeren protestonun kendisi, toplumsal cinsiyet hatları boyunca dışlayıcı bir özelliğe sahiptir.^{xxiv} Başka bir deyişle, şiddet içeren politik eylem, yeniden şiddete başvuran politik eylemi teşvik eden erilleştirilmiş militarizmi (ve onun dayandığı cinsel iş bölümünü) destekleme eğilimindedir.

Daha Fazla Araştırma Gerektiren Alanlar

Toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı ideolojilerin nasıl ve ne zaman değişim geçirdiğini ve bunların güçlenmesi veya zayıflamasına neyin katkıda bulunduğunu anlamak için daha fazla araştırma gereklidir. Araştırmalar, şiddetsiz kampanyaların etkili olabilmesi için bunların geniş tabanlı ve merkezlesmiş olmasının, demografi ve coğrafya sınırlarını aşmasının zorunlu olduğunu ileri sürer. Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı ideolojiler bu "geniş tabanlı" olma anlayışı açısından nasıl bir önem taşır ve toplumsal cinsiyetin içerilmesi demografiyi aşan bir hareketi nasıl destekleyebilir? Toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcılık ile şiddete başvurmayan bir grubun hedeflerine ulaşma başarısı arasında açık bir ilişki var mıdır? Toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı bir ideolojiyi benimseyen, şiddete başvurmayan gruplar politik amaçlarına ulaşmaya başladıklarında bu ideolojiyi

sürdürüyor ve canlandırıyor mu, neden ve hangi sonuçlarla bunu yapıyorlar? Bu sonuçlar nasıl bağlamsal olarak spesifik olabilir? Şiddetsiz hareketlerin dışarıdan nasıl, ne zaman ve ne şekilde desteklenmesi bunlara yardımcı olur veya bunları engeller? Şiddet içermeyen hareketlerin nasıl ve ne zaman değişim geçirdiğinin, bunların ne zaman başarılı olduğunun ve bu başarının ne ölçüde toplumsal cinsiyet açısından kapsayıcı bir ideolojinin ürünü olduğunun açıklığa kavuşturulması, toplumsal değişim için toplumsal cinsiyet ve şiddet içermeyen hareketler arasındaki ilişkiyi daha fazla açıklayabilmek açısından önemli olacaktır.

SONNOTLAR

ⁱ Cynthia Enloe. 2000. *Maneuvers: the International Politics of Militarizing Women's Lives*. Berkeley: University of California Press, 3.

ⁱⁱ Enloe 2000; Cynthia Enloe. 1993. *The Morning After: Sexual Politics at the End of the Cold War*. Berkeley: University of California Press; Cynthia Enloe. 1989. *Bananas, Beaches, and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. Berkeley: University of California Press; Cynthia Enloe. 1983. *Does Khaki Become You?* Pluto Press.

ⁱⁱⁱ Dyan Mazurana. 2013. "Women, Girls and Non State Armed Groups." *Women and Wars: Contested Histories Uncertain Futures* içinde, editör Carol Cohn. Cambridge: Polity Press: 146-168.

^{iv} A.g.e.

^v Enloe 2000.

^{vi} Dyan Mazurana, Susan McKay, Khristopher Carlson, ve Janel Kasper. 2002. "Girls in Fighting Forces and Groups: Their Recruitment, Participation, Demobilization, and Reintegration." *Peace & Conflict* 8, 2; Dyan Mazurana ve Susan McKay. 2001. "Child Soldiers: What About the Girls?" *The Bulletin of the Atomic Scientist*, Eylül/Ekim.

^{vii} Ilja Luciak, 2001. *After the Revolution: Gender and Democracy in El Salvador, Nicaragua and Guatemala*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

^{viii} Duffield 1994,2001.

^{ix} Mazurana vd. 2002.

^x Mazurana 2012.

^{xi} Dyan Mazurana ve Linda Cole. 2012. "Women and Girls and Disarmament, Demobilization and Reintegration." *Women and Wars: Contested Histories Uncertain Futures* içinde, editör Carol Cohn. Cambridge: Polity Press.

^{xii} Dünya Barış Vakfı. 2012. "New Wars, New Peace: Security Perspectives," Ekim 29 - 30. Online erişim: <http://fletcher.tufts.edu/World-Peace-Foundation/Activities/~media/Fletcher/Microsites/World%20Peace%20Foundation/New%20Wars%20New%20PeaceSecurity%20Perspectives.pdf>

^{xiii} Gene Sharp, ed. 2005. *Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice and 21st Century Potential*. Boston: Porter Sargent, 41,547.

^{xiv} Maria J. Stephan ve Erica. 2008. "Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict." *International Security*, Cilt 33, No. 1 (Yaz): 7-44, 8.

^{xv} A.g.e., 9.

-
- ^{xvi} Jan Pettman. 1996. *Worlding Women: A Feminist International Politics*. London: Routledge, 99-100.
- ^{xvii} Valerie M Hudson, Bonnie Ballif-Spanvill, Mary Caprioli, Chad F Emmet. 2012. *Sex & World Peace*. New York: Columbia University Press.
- ^{xviii} Erik Melander. 2005. "Political gender equality and state human rights abuse." *Journal of Peace Research* 42(2): 149-166, alıntı yapılan yer: Victor Asal, Richard Legault, Ora Székely, ve Jonathan Wilkenfeld, "Gender ideologies and forms of contentious mobilization in the Middle East," *Journal of Peace Research* (2013 50: 305): 305-318.
- ^{xix} Maria Holt. 2003. "Palestinian women, violence, and the peace process." *Development in Practice* 13 (2&3): 223-38, 110.
- ^{xx} Asal vd. 2013.
- ^{xxi} Pam McAllister, ed. 1982. *Reweaving the Web of Life: Feminism and Nonviolence*. Philadelphia, PA: New Society, alıntı yapılan yer: Mason 2005.
- ^{xxii} Mason 2005, 746.
- ^{xxiii} A.g.e., 747.
- ^{xxiv} Holt 2003.